

Kieliasiat hallituksen kärkihankkeisiin

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut hallinnonalan muutosohjelman Sivistyshallinto 2030 (OKM:n julkaisuja 2022:35), jolla halutaan ”vahvistaa sivistyspolitiikan vaikuttavuutta suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä”.

Ohjelmassa ehdotetaan maan ainoan kieliviranomaisen Kotimaisten kielten keskuksen eli Kotuksen jakamista kahteen eri virastoon (ks. Ville Elorannan kirjoitus HS:ssa 21.10.2022 ja Kotuksen johtajan Leena Nissilän yleisönosastokirjoitus 24.10.2022). Keskuksen jakamista ei aiemmin ole ehdotettu; niin sanotut tuottavuusohjelmat johtivat tutkimustehtävien siirtämiseen yliopistoille ja muutenkin Kotuksen henkilöstön lähes puolittamiseen 15 vuodessa. Nissilä vakuuttaa, että uudistuksen jälkeenkin Kotus pysyy yhtenäisenä. Tämä onkin ensiarvoisen tärkeää, jotta valtion kieliviranomainen voi toteuttaa lakisääteliä tehtäviään ja huolehtia kaikille suomalaisille tärkeistä kieliasioista.

Kotus palvelee koko yhteiskuntaa

Kun valtion laitosten rakenteita muutetaan, on tärkeää keskustella siitä, mitä nämä laitokset – esimerkiksi Kotus – tekevät yhteiskunnan hyväksi.

Kotus palvelee yhteiskuntaa tutkimukseen perustuvan tiedon varassa ja kantaa vastuunsa tosissaan: Se tarjoaa maksutta suomen ja ruotsin yleiskielen, virkakielen ja nimistön ohjeita ja julkaisuja, sanakirjoja ja kieliaineistoihin pääsyä. Se laatii kaikille avoimia sähköisiä sanakirjoja ja monipuolista tietoa nykykielestä ja kie-

len vaihtelusta sekä historiasta. Kotuksen toiminta on välttämätöntä, jotta suomalainen yhteiskunta voi toimia kansalliskielten varassa.

Kotuksen työ ei kohdistu vain suomen- ja ruotsinkielisiin vaan auttaa myös niitä muunkielisiä, jotka puhuvat suomea tai ruotsia toisena kielenä. Kotouttamista tuetaan myös eniten käytettyjen vähemmistökielten sanakirjatyöllä; tätä Kotus tekisi enemmänkin, jos olisi varaa.

Yhteistyö ja vaikuttavuus

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on Kotuksen arkipäivää, ja Kotus-brändi on luotettavan kielitiedon tae. Digivisio ei ole Kotukselle kaukainen visio: suuri osa työn tuloksista ja aineistoista on jo digitaalisessa muodossa ja kaikkien saatavilla. Itsestään tämä ei ole tapahtunut vaan jatkuvalla ja tiiviillä yhteistyöllä sanakirjantöimittäjien, kielen- ja nimistönhuoltajien ja it-asiantuntijoiden kesken. Näihin asiantuntijatehtäviin erikoistutaan vuosien kuluessa. Jatkuvuus pitäisi taata, mutta rekrytoinnit ovat olleet pitkään jäissä.

Yksi konkreettisista menestyksistä on ollut virkakielen huolto ja tiivis yhteistyö eri virastojen kanssa. Tämän työn ansiosta keskeisissä virastoissa on nykyisin kielenhuoltajia. Kotus on laatinut valtionhallinnolle yhteiset ohjeet ja korostanut selkeiden tekstien laatimista. Selkeä ja ymmärrettävä kielenkäyttö ja nimistö säästävät aikaa ja rahaa. Selkeä ja asiallinen yleiskieli on toimivan demokratian olennainen infrastruktuuri.

Valtion rahankäyttö

Kieli on keskeinen yksilön, viranomaisten ja yritysten toiminnassa. Vaikka kaikkia kehoitetaan säästämään (Kotuksella on kokemusta), kannattaa olla suhteellisuuden tajuinen: Kotus ei juuri rasita veronmaksajia; nykybudjetin perusteella se maksaa noin 80 senttiä suomalaista kohti vuodessa, ja tällä rahalla jokainen saa vuoden ajan kielineuvoja ja muuta palvelua.

Johtaja Nissilän kirjoituksesta käy ilmi huoli siitä, kuinka Kotukselle myönnetty rahat riittävät toiminnan ylläpitoon ja kehittämiseen. Luovuutta käyttämällä Kotus on tähän asti pystynyt toteuttamaan laadukasta kielenhuolto-, sanakirja-, kielineuvonta- ja muuta työtä kansalaisten parhaaksi. Raja on kuitenkin tullut vastaan, eikä uudistusesitys lupaa helpotusta.

Kuinka käy Suomelle, jos kansalliskielistä ei pidetä huolta? Kielen merkityksestä huolehditaan tarjoamalla kunnollisia voimavaroja ja työrauhaa. Kieliasioiden pitäisi ehdottomasti olla hallituksen kärkihanke tärkeimmästä päästä ja valtiolta riit-

tää kieliasioihin huomattavasti enemmän rahaa kuin tähän asti. Kielten ja kulttuurien puolustus on osa maanpuolustusta.

Päätöksenteossa pitää kantaa vastuu siitä, että jokainen Suomessa asuva kohtaa ymmärrettäviä tekstejä, saa tärkeää kielitietoa ja pystyy osallistumaan yhteiskunnan toimintaan. Näin Suomesta rakennetaan turvallista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa.

URPO NIKANNE
etunimi.sukunimi@abo.fi
suomen kielen prof. Åbo Akademi

PIRKKO NUOLIJÄRVI
etunimi.sukunimi@gmail.com
prof. emer., Kotuksen johtaja 1998–2016

Lähteet

Sivistysthallinto 2030. Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön konsernin kehittämis-
hankkeen loppuraportti. Opetus- ja
kulttuuriministeriön julkaisuja
2022:35. Helsinki: Opetus- ja kult-
tuuriministeriö 2022. [https://urn.fi/
URN:ISBN:978-952-263-816-8](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-816-8).

Kotikielen Seuran kevään 2023 toimintaa

Torstaina 26.1. klo 18 Harri Kettunen *Kaakaosta kannibaaliin: Amerikan alkuperäiskielten lainasanat suomessa*

Tiistaina 14.3. klo 17.15 Vuosikokous. Puheenjohtajan vuosikokousesitelmä sekä sääntömääräiset asiat. Väitöskirjapalkintojen ja muiden palkintojen jako

Torstaina 20.4. klo 15–18 Teemapäivä kielen saavutettavuudesta

Kaikki tilaisuudet ovat Tieteiden talolla (Kirkkokatu 6, Helsinki).